

HOFFMANN TAMÁS*

TÚL A SZÉLMALOMHARCON? A NEMZETKÖZI BÜNTETŐBÍRÓSÁG ÉS AZ OROSZ–UKRÁN KONFLIKTUS ELŐSZÓ „A NEMZETKÖZI BÜNTETŐBÍRÓSÁG 20 ÉVE” CÍMŰ TEMATIKUS SZÁMHOZ

<https://doi.org/10.51783/ajt.2022.4.01>

A Nemzetközi Büntetőbíróság (International Criminal Court – ICC) felállításáról szóló Római Statútum 2002. július 1-jén lépett hatályba. A történelem első állandó nemzetközi büntető fórumának létrehozását a közvélemény egy része történelmi lépésnek tekintette, amely végre megvalósítja a „büntetlenség kultúrájának” felszámolását. A pesszimista megfigyelők ugyanakkor úgy vélték, hogy egy eleve kudarcra ítélt intézmény jött létre, amely a reálpolitika szorításában nem fog tudni fellépni a befolyásos államokat is érintő nemzetközi bűncselekmények kapcsán.

Az elmúlt húsz év látszólag a pesszimista tábor álláspontját erősítette: az elhúzó- és botrányokkal tarkított perek, a fejlődő – elsősorban afrikai – országokra fókuszáló vizsgálatok, Burundi és a Fülöp-szigetek kilépése, az afganisztáni szituáció vizsgálatával kapcsolatos ellentmondások hozzájárultak a szkeptikus nézetek megerősödéséhez. Megfigyelhető ugyanakkor, hogy az elmúlt években a Nemzetközi Büntetőbíróság jelentős erőfeszítést tett, hogy orvosolja a felmerülő problémák egy részét, aminek leglátványosabb jele az, hogy egyre több vizsgálat és eljárás indul Afrikán kívüli ügyekkel kapcsolatban is.

Ebben a kontextusban különösen nagy jelentőségű a Nemzetközi Büntetőbíróság szerepvállalása az orosz–ukrán konfliktus során elkövetett bűncselekmények kivizsgálására, hiszen a II. világháború óta eltelt időszak legnagyobb intenzitású nemzetközi fegyveres konfliktusának egyik főszereplője Oroszország, amely a világ legnagyobb területű állama, az ENSZ Biztonsági Tanácsának állandó tagja, és jelentős nukleáris arsenállal rendelkezik, míg az orosz agresszió áldozatává vált Ukrajna bár nem részes állama a Római Statútumnak, de elfogadta a Bíróság joghatóságát a területén elkövetett nemzetközi bűncselekmények kivizsgálására.

Ez a különszám a 2022. szeptember 1-jén a Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézetében a Nemzetközi Büntetőbíróság munkáját értékelő „A Nemzetközi Büntetőbíróság 20 éve – Szélmalomharc vagy igazságszolgálat-

* PhD, tudományos főmunkatárs, TK JTI, 1097 Budapest, Tóth Kálmán u. 4.; egyetemi docens, Budapesti Corvinus Egyetem, 1093 Budapest, Fővám tér 8. E-mail: hoffmann.tamas@tk.hu.

tás?” című konferencián elhangzott hét előadás közül négy tanulmányt közöl, amelyek közvetve vagy közvetlenül reflektálnak az orosz–ukrán konfliktus kapcsán felmerülő nemzetközi büntetőjogi kérdésekre.

Kovács Péter, a Nemzetközi Büntetőbíróság magyar bírója „A Római Statútum és a nem részes államok” című cikkében bemutatja, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróság milyen esetekben járhat el nem részes államok területén elkövetett nemzetközi bűncselekmények kapcsán, a doktrinális elemzés mellett elmélyedve az ICC joggyakorlatában is.

A két következő szerző, Béres Nóra és Csapó Zsuzsanna már tanulmányaiban közvetlenül az orosz–ukrán konfliktusra fókuszálnak. Béres Nóra cikke, „Ukrajna esete a Nemzetközi Büntetőbírósággal: remények és realitások” leírja, hogy pontosan milyen feltételek mellett indíthat az ICC eljárást az orosz–ukrán konfliktus kapcsán, elemezve a Nemzetközi Büntetőbíróság tárgyi, időbeli, személyi és területi joghatóságát, kitérve a gyakorlati kihívásokra és a jövőbeli potenciális fejleményekre. Csapó Zsuzsanna „Alternatívákban gondolkodhatunk? A Nemzetközi Büntetőbíróság lehetséges kiegészítői/kihívói – Az orosz agresszió relációjában” című írásában azt vizsgálja, hogy felléphet-e a nemzetközi közösség az agresszió bűncselekménye kapcsán, hiszen bár ez a bűncselekmény formálisan szerepel a Nemzetközi Büntetőbíróság Statútumában, de a joghatósági kötöttségek miatt az ICC nem járhat el ez ügyben. A tanulmány ennek megfelelően bemutatja, hogy megvalósítható és érdemes-e más bírói fórumot létrehozni az agresszió bűncselekményének elbírálására.

A különszámot Hárs András „Szexuális bűncselekmények mint nemzetközi bűncselekmények az egyes nemzetközi büntetőtörvényszékek gyakorlatában – különös tekintettel a Nemzetközi Büntetőbíróság ítéleteire” című írása zárja. Ez a tanulmány egy speciális és sokáig sajnálatos módon nem üldözött bűncselekménytípussal foglalkozik, amely megvalósíthat háborús bűncselekményt, emberiesség elleni bűntettet, de akár népirtást is. A szerző a különböző szexuális bűncselekmények elhatárolását követően részletesen elemzi az ICC vonatkozó joggyakorlatát.

A megjelent tanulmányok átfogó képet adnak a Nemzetközi Büntetőbíróság működéséhez kapcsolódó nemzetközi büntetőjogi kérdésekről. Jóllehet ez a kép nem teljesen pozitív, mégis megerősítheti az olvasót abban, hogy a nemzetközi büntető igazságszolgáltatásért vívott küzdelem nem pusztán szélmalomharc. Bár az orosz–ukrán konfliktus borzalmaival megtapasztalva könnyen elveszíthetjük a reményt abban, hogy valaha véget ér a „büntetlenség kultúrája”, de a szerzők írásaiból egyértelműen kiderül, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróság „szélmalma” ha lassan őröl is, de minden fordulattal közelebb visz az igazsághoz.